

Den stora frågan vid 1902 års riksdagsmannaval /

Bergström, David,

*53 E a x Frisinnade
landsföreningens
meddelanden. [1902]. N:r 4.*

National Library
of Sweden

Polit. Sv.
Sällsk.
C.B.

Frisinnade Landsföreningens Meddelanden. N:r 4.

Den stora frågan

vid

1902 års riksdagsmannaval.

Att rösträttsfrågan är en stor, viktig och allvarlig fråga, som ovilkorligen kräver sin lösning inom en snar framtid, det erkändes från alla sidor under de stora rösträttsdebatterna i riksdagens kamrar i midten af maj. Och man medgaf särskildt, att efter det beslut, som under den senaste riksdagsperioden fattats i värnpliktsfrågan, måste som en oafvislig konsekvens följa en **genomgripande rösträttsreform.**

Det fans visserligen en och annan oböjlig konservativ, som in i det sista ville häfda, att inga löften, inga förbindelser blifva gifna med afseende å rösträtten vid 1901 års försvarsriksdag. Men om de löften, som *då* afgäfvos, ej voro alldeles uttryckliga och noga preciserade, så lär väl ingen *numera* kunna komma ifrån att bestämda uttalanden och försäkringar föreligga i rösträttsfrågan och detta från de mest representativa håll.

Ur den vid 1902 års riksdag tillkomna

rösträttslöftenas fond

må för tillfället endast ett par värdehandlingar med den yppersta konservativa borgen framtagas till beskådande.

»Det har på sista tiden» — så yttrade den 15 maj Första kammarens vice talman och mäktigaste man *Christian Lundeberg* — »tillkommit en på saken i synnerligen hög grad inverkan omständighet, och det är 1901 års beslut i försvarsfrågan. Genom detta beslut tillförbundos landets myndige män i vida högre grad, än hvad någonsin förut varit ifrågasatt, att under fredens dagar underkasta sig ökade bördor, ökade uppoffringar för att i farans stund vara mera beredda än förut att värna vårt lands frihet och själfständighet. Om också dessa bördor och uppoffringar, såsom rättvist är, blifva lika fördelade på alla dem, som däraf närmast beröras, så må dock sägas, att de medborgerliga rättigheterna icke äro lika jämnt fördelade, enär med nu gällande grundlagsbestämmelser en del af dem, som fått sig de nya plikterna ålagda, icke äro i åtnjutande af en utaf de högsta medborgerliga rättigheterna — valrätten till representationen.»

Dessa ord kunna icke missförstås. Men för att ytterligare förtydliga deras mening, tillade hr Lundeberg, att det för honom stode klart, att »det är rätt och klokt att med utsträckta medborgerliga skyldigheter äfven utsträcka de politiska rättigheterna».

I andra ordalag, men med samma tankegång, uttalade sig samma dag i Andra kammaren en af dess och landtmannapartiets mäktigaste män *Pehr Pehrson* i Törneryd, i det han inledde sitt anförande i rösträttsfrågan på följande sätt: »Jag vill börja med att säga, att jag aldrig ett ögonblick betviflat, att icke tiden är inne att göra en rösträttsreform och gifva så många medborgare som möjligt politisk rösträtt. Jag anser, att tiden är inne för vidtagande af en sådan åtgärd, allt sedan Riksdagen i fjol fattade sitt beslut i försvarsfrågan på sätt, som skett. Ty icke lär man väl nu längre hvarken vilja eller kunna mena det, att man blott kan ålägga ett lands medborgare ökade skyldigheter och ökade bördor utan att också samtidigt tänka på, att de få motsvarande medborgerliga rät-

tigheter. Alltså har jag, som sagdt, i synnerhet sedan i fjol varit fullt ense med mig själf därom, att en utsträckning af den politiska rösträtten bör ske, och detta fortast möjligt».

Efter dessa och dylika uttalanden från de mest inflytelserika konservativa riksdagsmän, och sedan Riksdagen till yttermera visso i skrifvelse till regeringen begärt en ny rösträttsproposition till 1904 års riksdag, lär väl ingen längre kunna säga, att han ej vet af några löften i rösträttsfrågan. Men det viktiga spørsmålet är nu:

Hvad äro dessa löften värda?

Den saken kräver en liten undersökning.

Vi skola därvid ej närmare sysselsätta oss med den delikata, redan i Första kammaren uppkastade frågan, huru många af riksdagens ledamöter som anslöto sig till riksdagsskrifvelsen endast och allenast därför, att de därigenom hoppades få rösträttsfrågan förhållad i långliga tider. Vi skola ej försöka att ransaka hjärtan och njurar eller läsa mellan raderna. Vi skola hålla oss till utsagda ord och förefintliga fakta.

Det visar sig då att en stor mängd af dessa konservativa reformifrare, såväl inom Första kammaren som i landtmannapartiet, hvilka uttalat sig för en snar och mer eller mindre genomgripande rösträttsreform, vilja göra denna så, att hela dess verkan blir = 0. De vilja — medelst de s. k. garantierna — med den ena handen taga tillbaka, hvad de gifvit med den andra. Gärna rösträtt åt så många som möjligt, bara att den ingenting betyder i de nya valmännens hand! Det är deras princip.

För den skull vill man med den allmänna rösträtten förbinda

den graderade röstskalan.

Man tycker naturligtvis inte att det är nog med, att vi ha den kommunala röstskalan, utan vill nu äfven lyckliggöra oss med en politisk röstskala, som åt den ene valmannen skulle tillmätta större politisk rösträtt än åt den andre. »Den bästa garantien är den graderade röstskalan, därför att den är den starkaste, den rättvise och den mest ur vårt nuvarande folklif uppväxande», förkun-

nar biskop *Billing*, och han bör ju, när det gäller Förstakammar potentaternas mening i rösträttsfrågan, vara den rätte uttolkaren, allra hälst som det var hans skrifvelseförslag i ämnet, som bland dem vann majoritet.

Endast medelbara val.

»Jag tror äfven», yttrar en annan Förstakammarledamot med ett högadligt namn, sedan han först förordade de proportionella valen, »att andra garantier skulle kunna skapas, och att dessa i viss mån skulle verka konserverande, och därvidlag anser jag mig böra påpeka, att medelbara val — elektorsval till de slutliga valen — enligt min tanke skulle vara mycket kraftigt verkande.»

Ja, hvem tviflar väl på deras kraftiga verkan! Den har erfarenheten bevisat med afseende på valen både till Första och till Andra kammaren. Och det är därför, som så godt som alla Andrakammarvalkretsar — alla på tio när — lösgjort sig från detta förmynderskap och beslutit sig för omedelbart valsätt. Den rätten vill man nu på Förstakammarhåll beröfva valmännen och binda dem öfver hela vårt land i de medelbara valens tvångströja. Och äfven inom Andra kammaren höjdes i våras röster såväl för denna garanti-metod som för en graderad politisk röstskala!

Skola väl det slagets reformvänner återsändas till riksdagen?

Klassval i stället för samfälda val.

Men det fins Första-kammarherrar, för hvilka icke ens den graderade skalan och det medelbara valsättet utgöra tillräckligt starka bromsapparater, och äfven dessa Första-kammarröster hafva funnit villiga eftersägare i Andra kammaren.

I och med den stora representationsförändringen i midten på 1860-talet bröt man här i vårt land med *klassvals*-principen och öfvergick till de *samfälda valen*. Från denna tid hafva sålunda alla vid riksdagsmannaval röstberättigade, oafsedt hvilket stånd eller hvilken klass de tillhört, gemensamt fått välja landets representation. Att det fins medlemmar af Första kammaren, som gärna skulle vilja se denna sunda och goda princip utstruken ur vår riksdagsordning,

det är, sorgligt att säga, naturligt nog. Men när t. ex. en af de Andra-kammarledamöter, som allra närmast förbundit sitt namn med riksdagens fjolårsbeslut i försvarsfrågan, sörmlandsrepresentanten *E. A. Lindblad*, träder upp och yrkar på återgång till klassvalen, då går det sannerligen för långt.

Sveriges riksdag skall vara en representation för hela folket, icke för vissa stånd eller klasser — denna grundtanke i Louis De Geers verk bör naturligtvis utvecklas i stället för att förfuskas vid en blifvande rösträttsreform. Och därför bort ur riksdagens Andra kammare med hvar och en, som vill föra oss tillbaka till klassvalens tid och tänkesätt!

Lika representationsrätt för land och stad.

Att fullständig likställighet mellan landsbygden och städerna med afseende på representationsrätten i riksdagens Andra kammare utgör ett naturligt och oeftergifligt vilkor för den allmänna rösträttsens införande i vårt land, därom lär såväl inom som utom riksdagen icke råda mer än en mening. Mindre eniga äro däremot meningarna i fråga om lämpligheten eller olämpligheten af att med ett mindre reformsteg förbinda krafvet på en ny »vingklippning».

Medan en god del af landtmannapartiet, med *Pehr Pehrson* i Törneryd och den fordom frisinnade *Hans Andersson* i Nöbbelöf i spetsen, i våras uttalade sig för en fullständig utjämning af representationsrätten mellan stad och land, äfven vid en så måttlig utsträckning af den politiska rösträtten som då var föreslagen af konstitutionsutskottet, häfdades från Liberala samlingspartiet den meningen, att då den senaste »vingklippningen» skett så nyligen som 1894, man nu borde kunna ge sig tåls härmed, till dess riksdagen funne tiden inne för den allmänna rösträttsens införande.

Men detta var ingalunda den enda skillnaden mellan *Pehr Pehrson*, *Hans Andersson* och de med dem liktänkaude å ena sidan och Liberala samlingspartiets män å den andra. De förra hade nog öppet öga för att landsbygd och städer böra likställas med afseende på *representationsrätten*, men de ville däremot alle ej vara med om att upphäfva åtskilnaden dem emellan i fråga om *valkretsindelningen*. Från Liberala samlingspartiet återigen framhölls med

stor styrka, att det skulle vara både onaturligt och orättfärdigt att, sedan städerna i alla öfriga valhänseenden blifvit fullständigt likställda med landsbygden, fortfarande afskilja dem i särskilda stadsvalkretsar, utom i sådana fall, då en stad vore tillräcklig att ensam bilda en dylik valkrets.

Rättvisa åt *båda* hållen, både åt landsbygden och åt städerna, det är Liberala samlingspartiets lösen.

Ett nytt påfund.

För en del landtmannapartistiska ledamöter af Andra kammaren var det emellertid ej nog att få en fullständig vingklippning af städerna till stånd. De föreslago i våras i en af frih. *I. von Knorring* framburen motion, att alla *köpingar och municipalsamhällen* med öfver 1,000 invånare hädanefter skulle välja riksdagsmän tillsammans med städerna. Och denna nya tanke att på så sätt »rensa» landtvalkretsarna upptogs — märkeligt nog — af själfva konstitutionsutskottet.

Särskildt i Andra kammaren vardt emellertid detta avita förslag illa åtgånget, till och med från ganska konservativt håll. Man påvisade, till hvilka stora orättvisor det skulle leda och huruledes en allt för stor makt att omrängera landets valkretsar dymedelst skulle läggas i regeringens hand.

Det vore väl ej för mycket begärtdt, att åtminstone de valkretsar, som inom sig sluta köpingar eller municipalsamhällen, såge till att deras nuvarande representanter, därest de varit med om att framställa eller understödja nu ifrågavarande förslag, för framtiden blefve befriade från allt riksdagsarbete.

Proportionellt valsätt.

Ännu en ny s. k. garanti, som från flere håll ifrågasatts såsom vilkor särskildt för den allmänna rösträttens införande, är användandet af s. k. proportionella val till *Andra kammaren*. Syftet härmed är att försäkra sig mot majoritetsförtryck: man vill sörja för att minoriteten också skall komma till sin rätt vid valen.

Märkvärdigt nog har man, hittills åtminstone, icke från de spe-

ciella förkämparne för det proportionella valsystemet förnummit någon liknande ifver för att *äfven Första kammaren* måtte byggas på proportionella val. Klart är emellertid att, om och när den proportionella valmetoden kommer att införas i vårt land vid riksdagsmannaval, intet skäl finnes att inskränka tillämpningen däraf till blott Andra kammaren. Gifvetvis bör det ligga i Andra kammarens intresse att hålla på full likställighet kamrarne emellan i detta likväl som i andra stycken.

Hvad frågan gäller.

Riksdagens båda kamrar hafva skrivit till k. m:t och begärt en ny utredning af rösträttsfrågan och en ny rösträttsproposition, hvilken om möjligt bör föreligga vid början af 1904 års riksdag. Den nybildade regeringen har låtit veta, att dess blifvande rösträttsförslag skall komma att hvila på följande grundvalar:

Valrätt till Andra kammaren tillkommer hvarje välfräjdad man som fyllt 25 år samt fullgjort honom åliggande värneplikt och skatteplikt; den olika representationsrätten för laud och stad upphäfves; valsättet anordnas efter det proportionella systemet, därest detta vid företagen utredning befinnes lämpligt och användbart.

Det är intet tvifvel, att på dessa grundvalar kan uppbyggas ett rösträttsförslag, hvilket blir antagligt för de reformvänliga elementen. Men därför kräfves också, att inga försök göras att med de extra metoder, som här ofvan berörts, förtaga reformens verkan. Det kräfves, att vid den stora reformens genomförande inga nya orättvisor sättas i de gamlas ställe. Våra lagstiftare måste ha klart för sig, att det nu gäller att göra *en effektiv rösträttsreform*, genom hvilken de nya röstberättigade känna sig äga samma inverkan på valen och till följd däraf också samma delaktighet i representationen som de nuvarande valmännen.

För sådana lagstiftare, som i samband med en politisk rösträttsreform vilja klafbinda det svenska folket medelst *graderade skalor, medelbara val, klassval, uppförande af nya skiljemurar mellan städer, köpingar och municipalsamhällen å den ena sidan och landsbygden å den andra*, borde det ej längre finnas plats i riksdagen. De böra bort därifrån ju förr dess hällre.

En rösträttsreform med det slagets garantier är ingenting värd, om den också ginge under den allmänna rösträttens skylt. Den kommer endast att leda till nya och åter nya strider. Den kommer att söndra, i stället för att ena, Sveriges folk.

Det gäller därför vid höstens val att till riksdagsmän välja *endast bestämda rösträttsvänner*, hvilka icke sväfva på målet i sina förklaringar, hvilka icke vilja förfuska eller förhala rösträttsreformen, utan äro fast beslutna att, under anslutning till riksdagens enda reformparti, Liberala samlingspartiet, verka för en snar och lycklig lösning af

vårt lands allra viktigaste fråga.

